

Brüssel, 25.11.2020
COM(2020) 760 final

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

**Innovatsioonipotentsiaali rakendamine –
intellektuaalomandi tegevuskava ELi majanduse taastamise ja vastupidavuse toetamise
suurendamiseks**

1. EESSEISVAD ÜLESANDED: EUROOPA INTELLEKTUAALOMANDI KASUTAMINE MAJANDUSE TAASTAMISEKS JA VASTUPIDAVUSE SUURENDAMISEKS

Tänapäeva majanduse vundamendiks on suurelt jaolt **immateriaalne vara**, nagu leiutised, kunsti- ja kultuurilooming, kaubamärgid, tarkvara, oskusteave, äriprotsessid ja andmed. Viimase kahe aastakümne jooksul on ELis intellektuaalomandiga seotud toodetesse¹ tehtud iga-aastaste investeeringute maht suurenenud 87 %, samas kui materiaalsesse varasse (muud kui eluruumid) tehtud investeeringute maht on suurenenud ainult 30 %. Investeeringud immateriaalsesse varasse said ka 2008. aasta majanduskriisi käigus oluliselt vähem pihta².

Intellektuaalomandi õigused, st patendid, kaubamärgid, disainilahendused, autoriõigused ja sellega kaasnevad õigused, geograafilised tähised ja sordikaitse, samuti ärisaladuse kaitset reguleerivad õigusnormid, aitavad ettevõtjatel ja äriühingutel oma immateriaalset vara väärtustada. Tänapäeva majanduses sõltuvad tööstustooted ja tootmisprotsess üha enam intellektuaalomandiõigustega kaitstud immateriaalsetest varadest ning intellektuaalomandi usaldusväärne haldamine on muutunud iga eduka äristrateegia lahutamatuks osaks. **Intellektuaalomandit ulatuslikult kasutavatel tööstusharudel** on ELi majanduses oluline roll ning need pakuvad ühiskonnale **väärtuslikke ja kestlikke töökohti**. Intellektuaalomandimahukad tööstusharud annavad praegu peaaegu 45 % Euroopa SKPst ja aitavad otseselt kaasa peaaegu 30 % töökohtade loomisele³. Paljud **Euroopa tööstusharud** ei saa areneda ilma intellektuaalomandi tõhusa kaitse ja immateriaalse varaga kauplemist võimaldavate mehhanismideta.

Intellektuaalomandi kaitse on ülemaailmses konkurentsivõimeliseks läbilöömiseks möödapääsmatu. Intellektuaalomandi taotluste arv kasvab kogu maailmas. Samasugust suundumust võib näha ka ELis. Aastatel 2010–2019 suurenes Euroopas väljastatud patentide arv ligikaudu 58 000-lt 137 000-le, kuigi kasv on väiksem kui mujal maailmas, eelkõige Aasias, kus riigid on oma intellektuaalomandialast mahajäämist kiiresti kahandamas.

ELil on olemas vahendid selleks, et püsida ülemaailmses võidujooksus tehnoloogilise juhtpositsiooni nimel konkurentsivõimeliseks. Samuti on ELil olemas usaldusväärne intellektuaalomandi raamistik. Näiteks on olemas ühtne taotlusmehhanism, mis võimaldab kaubamärkide, disainilahenduste ja sordikaitse saamist ja jõustamist kogu Euroopas. Euroopas antud patentide kvaliteet on maailma kõrgemaid⁴. Rohelise tehnoloogia vallas on Euroopa novaatorid esirinnas⁵. Euroopas on registreeritud oluline osa kogu maailma keskkonnasõbralikest patentidest⁶ ja eriti tugevad on Euroopa novaatorite intellektuaalomandi portfelliid sellistes valdkondades nagu kliimamuutustega kohanemine, süsinikdioksiidi kogumine ja säilitamine ning vee- ja jäätmekäitlus⁷. Euroopa ettevõtted on

¹ SNA2008/ESA2010 standardite kohaselt liigitab rahvamajanduse arvepidamise süsteem varakategooria „intellektuaalomandiõigustega seotud tooted“ alla mitmesugused immateriaalsed varad, nagu teadus- ja arendustegevus, maavarade uurimine, arvutitarkvara ja andmebaasid, meelelahutus, kirjanduse ja kunsti algupärandid.

² „Immateriaalsesse varasse tehtavate investeeringute suurendamine“, [majandus- ja rahandusküsimuste peadirektoraadi aruteludokument 047](#), mai 2017.

³ [Intellektuaalomandimahukad tööstusharud ja majandustulemused ELis](#), EUIPO-EPO, 2019.

⁴ „Hidden treasures. Mapping Europe’s sources of competitive advantage in doing business”, D. Kalff, A. Renda, Centre for European Policy Studies (CEPS), Brussels 2019, lk 59; Vt ka [EPO 2018. aasta kvaliteediaruanne](#).

⁵ [ELi ettevõtete teadus- ja arendustegevusse investeerimise tulemustabel](#), 2019. aasta väljaanne.

⁶ Patendikoostöölepingu kohaste taotluste osakaal sotsiaalprobleemide lõikes. Vt [ELi tulemusi teaduse, teadusuuringute ja innovatsiooni vallas käsitleva 2020. aasta aruande](#) kliimat ja keskkonda käsitlevat osa.

⁷ Vt: [Kliimamuutuste leevendamise tehnoloogiad Euroopas – patendi- ja majandusandmed](#), EPO 2015.

juhtpositsioonil ka mitmes digitehnoloogia valdkonnas, näiteks andmesideühenduse tehnoloogias.

Meie tugevate külgede edasiarendamiseks on vaja ajakohastada vajadust mööda ELi raamistikku ning töötada välja täpselt kalibreeritud ja tasakaalustatud intellektuaalomandipoliitika, nii et ettevõtted saaksid kasutada ära oma leiutisi ja loomingut ning ühtlasi oleks tagatud, et need teenivad majandust ja ühiskonda laiemalt. ELis on rohkelt leidlikkust ja loovust: selle potentsiaali väljatoomiseks on vaja maksimeerida stiimuleid, aidates ühtlasi **ettevõtteid majandusliku taastumise teele**⁸ ja tagades **Euroopa ülemaailmse juhtpositsiooni käimasolevas rohe- ja digipöördes**.

Meie aja kõige olulisemaid **sotsiaalseid väljakutseid**, nagu rohepöörde läbiviimine või nõuetekohase tervishoiu tagamine kõigile, **ei ole võimalik hallata ilma innovatiivsete lahendusteta**. Taastuvenergia ja vähese CO₂ heitega energiasüsteemide rajamine sõltub suurel määral tiptasemel tehnoloogia kiirest arendamisest ja kasutuselevõtust, samuti vajatakse tõhusaid mehhanisme kriitilise tähtsusega immateriaalse vara, nagu andmete jagamiseks. Öitsva tervishoiusüsteemi arendamine Euroopas nõuab läbipaistvat intellektuaalomandi stiimulite süsteemi, mis toetab innovatsiooni ja tagab samas toimiva juurdepääsu taskukohastele ravimitele. Ka kultuuri- ja loomesektor ei saa areneda ilma intellektuaalomandi tulemusliku kaitseta⁹.

COVID-19 kriis on toonud ilmsiks ELi sõltuvuse elutähtsast innovatsioonist ja tehnoloogiast ning tuletanud meelde, et elutähtsa intellektuaalomandi kiireks kasutuselevõtuks peavad olema olemas sellekohased mõjusad õigusnormid ja tõhusad mehhanismid. Intellektuaalomandiõigused ja nende roll Euroopa farmaatsiatööstuse konkurentsivõimelisemaks ja innovatiivsemaks muutmisel on Euroopa uue farmaatsiastrateegia¹⁰ olulisi põhimõtteid.

Käimasolev **tehnoloogiline revolutsioon** – majanduse ja ühiskonnaelu muutumine andmepõhiseks, tehisintellekti kasutavate lahenduste levik, uute tehnoloogiate, nagu plokiahela, 3D-printimise ja asjade interneti ning uute ärimudelite, nagu platvormimajanduse ja andme- ja ringmajanduse tähtsuse kasv – pakub ainulaadse võimaluse ajakohastada immateriaalse vara kaitsmise põhimõtteid. Viimastel aastakümnetel on ühtse intellektuaalomandi turu loomisel tehtud märkimisväärseid edusamme, mis on toonud ELi majandusele palju kasu. Uuenduslike lahenduste toomiseks ühiskonda on olemas terve rida vahendeid¹¹. Ometi on selles, kuidas ELi ettevõtted kaitsevad oma immateriaalset vara ja edendavad selle panust ühiskonda, veel küllalt arenguruumi.

Selles vallas võib nimetada viit **peamist väljakutset**:

- Esiteks on hoolimata suurtest edusammudest osa **ELi intellektuaalomandi kaitse süsteemist endiselt liiga killustatud** ning menetlused on keerulised ja kulukad ning teinekord ebaselged.

Mitmes liikmesriigis kohaldatakse Euroopa patentide suhtes kulukaid riiklike valideerimismenetlusi ja sageli tuleb eri liikmesriikides viia läbi eraldi kohtumenetlus. Farmaatsiatoodete täiendava kaitse tunnustust on võimalik saada vaid riiklikul tasandil.

⁸ Uuringud näitavad, et oma tegevuses intellektuaalomandile tuginevad väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted kasvavad kiiremini ja on majanduskriiside suhtes vastupidavamad – [Suure kasvupotentsiaaliga ettevõtted ja intellektuaalomandiõigused](#), EUIPO-EPO, 2019 .

⁹ I liites on esitatud kaart intellektuaalomandimahukate tööstusharude rolli kohta eri valdkondades.

¹⁰ [COM\(2020\) 761](#)

¹¹ Näiteks on võimalik kaitsta kaubamärki, disainilahendust või taimesorti vaid ühe taotluse esitamisega kogu ELis, samuti on ärisaladuste kaitseks olemas ühised õigusnormi.

Täiustada tuleks disainilahenduste ja geograafiliste tähiste kaitset. Kui intellektuaalomandi õiguste kaitsmiseks on vajalik registreerimine, peaks kujunema normiks, et asjakohase kaitse saab ühtse kontaktpunkti kaudu.

Digipöörde tingimustes muutub aina pakilisemaks küsimuseks disainilahenduste täpselt kalibreeritud kaitse. Näiteks 3D-printimise tehnoloogia sujuvaks kasutuselevõtuks on vaja selgust 3D-printimisfailide kaitse ja disainilahenduste isiklikuks tarbeks kasutamise piiramise kohta. Ka mitmed uued probleemid vajavad selgeid vastuseid, näiteks see, kuidas kaitsta tehisintellekti kaasabil välja töötatud või rakendatud leiutisi¹² ning kuidas tagada, et liiga ranged intellektuaalomanditavad ei takistaks toodete parandamist ja taaskasutust¹³. Samal ajal tuleb paremini ära kasutada potentsiaali, mida pakuvad uued tehnoloogiad, nagu tehisintellekt ja plokiahel, et suurendada meie intellektuaalomandi kaitse süsteemide tõhusust.

- Teiseks ei kasuta väga paljud ettevõtteid, **eelkõige VKEd**, ja kahjuks ka paljud teadlased **täielikult ära** intellektuaalomandi kaitse pakutavaid **võimalusi**.

Vaid 9 % ELi VKEdest on registreerinud intellektuaalomandiõigusi. Ka praeguses kriisis on intellektuaalomandi registreerimine vähenenud, mis kahjustab ettevõtete konkurentsijärgi- ja vastupidamisvõimet. Hiljutine analüüs näitab, et VKEde tõrksus intellektuaalomandit kasutada tuleneb suuresti vähestest teadmistest intellektuaalomandi kohta¹⁴ Ning isegi juhul, kui VKEd intellektuaalomandit kasutavad, tundub süsteem neile liiga kulukas, keeruline ja raskesti hallatav.

Lisaks vähesele huvile oma intellektuaalomandi kaitse vastu ei kasuta VKEd intellektuaalomandit ka ärieesmärgil täielikult ära. Finantsanalüütikud ja investorid tunnustavad intellektuaalomandit ettevõtte väärtuse olulise osana ning selle tehnoloogilise võimekuse ja kasvuvõime näitajana. Sellele vaatamata ei rakenda teadmismahukad VKEd, kes soovivad oma tegevust rahastada, sageli asjakohaseid intellektuaalomandistrateegiaid, mis aitaksid nende immateriaalset kapitali väärtustada. Finantssektori jaoks on patendi või kaubamärgi hind väga oluline, sest laenuandjat või investorit huvitab sageli rohkem võimalik asendusvara¹⁵ ja vähem patendi ainuõigus.

Intellektuaalomandi süsteemi usaldusväärsus aitab väärtustada ka teadus- ja arendustegevust ning edendada selle tulemuste kasutuselevõttu Euroopas. Kuigi 26 % tehisintellekti käsitlevatest kõrge reitinguga teadusväljaannetest on pärit Euroopast, on 30st parimast tehisintellektiga seotud patenditaotluse esitajast Euroopa päritolu ainult 4 (13 %) ja ettevõtetest 7 %¹⁶.

- Kolmandaks ei ole **piisaval tasemel välja arendatud mehhanisme intellektuaalomandile juurdepääsu hõlbustamiseks** (ja seega tehnoloogia kasutuselevõtuks ja levitamiseks).

COVID-19 kriis on toonud ilmsiks ELi sõltuvuse elutähtsast innovatsioonist ja tehnoloogiast, eriti tervishoiusektoris. Selleks et teha innovaatilised lahendused ja

¹² [Uuring tehisintellekti suundumuste ja arengute kohta – Intellektuaalomandiprobleeme – uuringu tegid IVIR ja JIPP, november 2020.](#)

¹³ Vt 2019. aasta oktoobris vastu võetud ökodisaini rakendusmääruste kohased nõuded C(2019) 2120-7, C(2019) 5380, C(2019) 6843

¹⁴ Levinumaks põhjuseks, miks VKEd intellektuaalomandit ei kasuta, on nende esindajate sõnul teadmiste puudumine intellektuaalomandi kohta (38 % vastanutest). [Intellektuaalomandi tulemustabel VKEde kohta, EUIPO 2019.](#)

¹⁵ Laenuandja eesmärgiks on sageli intellektuaalomand ära müüa või seda litsentsida, et immateriaalne vara rahaks muuta.

¹⁶ [2020. aasta aruanne ELi tulemuste kohta teaduse, teadusuuringute ja innovatsiooni valdkonnas.](#)

tehnoloogia vajadust mööda kättesaadavaks, tagades samal ajal õiglase investeringutasuvuse, peab EL asjakohaseid mehhanisme täiustama.

Lisaks on standardi rakendamiseks oluliste patentide (SEPid) litsentsimine sageli koormav ja kulukas nii patendiomanike kui ka tehnoloogia rakendajate jaoks. Võttes arvesse standardi rakendamiseks oluliste patentide kasvavat tähtsust (näiteks 5G-tehnoloogia vallas on üle 95 000 ainulaadse patendi ja patenditaotluse¹⁷), on vaja palju selgemat ja ennustatavamalt raamistikku, mis soosiks usalduslikke läbirääkimisi ja hoiaks ära kohtuvaidlusi.

Kuigi andmete jagamine muutub paljudes sektorites üha olulisemaks, ei ole veel täiesti selge, mil viisil intellektuaalomandi raamistik andmete jagamist mõjutab.

- Neljandaks vohavad vaatamata jätkuvatele jõupingutustele endiselt **võltsimine ja piraatlus**, sageli kasutatakse sealjuures digitehnoloogiat.

2016. aastal ulatus võltsitud ja piraatkaupade import ELi 121 miljardi euroni, mis moodustab 6,8 % ELi impordist (võrreldes 5 %-ga ELi impordist 2013. aastal)¹⁸. See toob igal aastal kaasa müüginahu vähenemise 50 miljardi euro võrra ja tööhõive vähenemise 416 000 töökoha võrra¹⁹. Ärisaladuste kübervargus põhjustab ELis hinnanguliselt 60 miljardi euro ulatuses kahju²⁰.

- Viiendaks on **ülemaailmsel tasandil palju sohki**, mistõttu kannavad ELi ettevõtjad välismaal tegutsedes sageli kahju.

Teatavad ELi mittekuuluvad riigid ei kaitse intellektuaalomandit piisavalt, mis sageli kahjustab ELi ettevõtete huve. **EL peab ära kasutama oma võimekust tegutseda üleilmsel areenil normide seadjana**. Selleks peab EL tugevdama võitlust kuritegelike tavade, nagu halvausksed intellektuaalomandi registreerimise taotlused ja igasugu omastamiskatsed. Eelkõige peaks EL andma eeskujut, kuidas töötada välja tipptasemel regulatiivsed lahendused ülemaailmsetele probleemidele, nagu standardi rakendamiseks oluliste patentide litsentsimine või see, kuidas andmeid jagada.

Nimetatud viie probleemi lahendamiseks ning tuginedes liikmesriikide ja sidusrühmade panusele,²¹ määratakse käesolevas tegevuskavas kindlaks **viis keskset valdkonda** koos ettepanekutega meetmete võtmiseks:

- ajakohastada intellektuaalomandi kaitse süsteem,
- ergutada VKEsid intellektuaalomandit kasutama,
- hõlbustada juurdepääsu immateriaalsele varale ja selle jagamist, tagades samal ajal õiglase investeringutasuvuse,
- tagada intellektuaalomandi õiguste parem jõustamine,
- parandada ausat mängu ülemaailmsel tasandil.

¹⁷ [5G-standardiga seoses deklareeritud patente käsitlev uuring](#), IPlytics, 2020.

¹⁸ [Suundumused võltsitud ja piraatkaupadega kauplemisel](#), OECD ja EUIPO, 2019.

¹⁹ [Intellektuaalomandi õiguste rikkumist käsitlev aruanne](#), EUIPO, 2020: keskmised andmed aastate 2013–2017 kohta.

²⁰ [Tööstusspionaazi ja ärisaladuste kübervarguse ulatus ja mõju](#), 2018.

²¹ Käesoleva tegevuskava aluseks on asjakohase ettevalmistava [tegevuskava](#) alusel saadud tagasiside ning liikmesriikide ja sidusrühmade poolt nii kirjalikult kui ka tuleviku intellektuaalomandipoliitika teemalistel konverentsidel suuliste vestluste käigus antud teave, nagu ka asjaomased diskussioonid parlamendis ja nõukogus.

2. INTELLEKTUAALOMANDI PAREM KAITSE

Esimese asjana tuleb **tagada, et ELi novaatoritel oleks juurdepääs kiiretele, tõhusatele ja taskukohastele kaitsevahenditele**. Niisiis tuleb püsiva killustatuse kõrvaldamiseks ja menetluste keerukuse vähendamiseks teha lisapingutusi. Samuti peame tagama, et meie eeskirjad oleksid täielikult koosõlas uue rohe- ja digimajanduse vajadustega.

Selleks peame tagama **ühtse patendisüsteemi käivitamise**. Samuti on vaja luua ettevõtjatele ühtne kontaktpunkt, et oluliselt lihtsustada patentimist ELis, suurendada läbipaistvust ja hõlbustada litsentsimist. Ühtse patendi (mis hõlmab kuni 25 liikmesriiki)²² saamine ja selle säilitamine tavapäraseks ajavahemikuks maksaks ligikaudu 10 000 eurot, mis on peaaegu kuus korda vähem kui samaväärse kaitse saamine ja jõushoidmine praegu. Lisaks võimaldaks see, kui kohtuvaidlusi lahendatakse kesksel tasandil uues ühtses patendikohtus, suurendada õiguskindlust ja vältida paralleelsete menetluste pidamist mitmes liikmesriigis korraga, mis vähendaks märkimisväärselt kohtukulusid. Ühtsest patendisüsteemist saab seega ELi tööstuse taastamise peamisi vahendeid, eelkõige taastavenergia, elektroonika, kosmose- ja kaitsetööstuse ning liikuvuse lahenduste vallas.

Peamiseks komistuskiviks ühtse patendisüsteemi käivitamisel on seni olnud see, et Saksamaa ei ole ühtse patendikohtu lepingut ratifitseerinud, mis aga tänu Saksamaa konstitutsioonikohtu hiljutisele otsusele on nüüdseks võimalikuks saanud²³. Kui ratifikatsiooniprotsess on lõpule viidud, alustab komisjon koostööd Euroopa Patendiameti (EPO) ja liikmesriikidega, et anda uus ühtne patendisüsteem lepinguosalistes liikmesriikides käiku²⁴. Samuti innustab komisjon neid liikmesriike, kes seni ei ole veel uue süsteemiga ühinenud, seda tegema.

Patentidega on tihedalt seotud **täiendava kaitse tunnistused**, mis pakuvad täiendavat intellektuaalomandi kaitset patenditud ravimitele ja taimekaitsevahenditele, mille suhtes kohaldatakse aeganõudvaid kliinilisi uuringuid ja millele müügiloa andmise protsess on pikk. Komisjon kehtestas 2019. aastal täiendava kaitse tunnistuse tootmiserandi²⁵ ja viis hiljuti lõpule täiendava kaitse tunnistuse korra üksikasjaliku hindamise²⁶. See näitas, et kuigi täiendava kaitse tunnistuse süsteem on endiselt asjakohane, on selle rakendamine liikmesriigiti killustatud. Selle tulemusena on süsteem tervikuna ebatõhus ning vähese läbipaistvuse ja prognoositavusega, mis tekitab takistusi novaatoritele ja geneeriliste ravimite tootjatele, kuid võib ka patsiente kahjustada. Komisjon hindab võimalusi nende probleemidega tegelemiseks, sealhulgas võimalust võtta kasutusele ühtne täiendava kaitse tunnistuste andmise mehhanism ja/või luua ühtne täiendava kaitse tunnistus.

Euroopa uue ravimistrateegia raames uurib komisjon lähemalt, kuidas veelgi optimeerida stiimuleid ja preemiaid, mille abil edendada innovatsiooni ja tegeleda rahuldamata vajadustega ning parandada ravimite kättesaadavust, tagades nende kiire turule jõudmise ning pideva ravimitega, sealhulgas geneeriliste ja sarnaste bioloogiliste ravimitega varustatuse. Selles valdkonnas peab innovatsioon olema vastavuses vajadustega ja

²² Ühtset patendisüsteemi rakendavad tõhustatud koostöö alusel 25 liikmesriiki (kõik ELi liikmesriigid, välja arvatud Hispaania ja Horvaatia).

²³ [Kohtumäärus, 13.2.2020](#), 2 BvR 739/17, avaldatud 2. märtsil 2020.

²⁴ Lisaks ühtse patendikohtu lepingu ratifitseerimisele Saksamaa poolt on vaja ka liikmesriikide nõusolekut ajutise kohaldamise perioodi alustamiseks. See võimaldab viia kohtu institutsioonilise ja praktilise ülesehituse lõpule enne ühtse patendisüsteemi täielikku käivitamist. Vastavalt [määrusele \(EÜ\) nr 1257/2012](#) tõhustatud koostöö rakendamise kohta ühtse patendikaitse loomise valdkonnas peavad komisjon ja Euroopa Patendiamet sõlmima ka koostöökokkuleppe, millega nähakse ette tihe koostöö ühtse patendisüsteemi korraldamisel. Ühendkuningriigi väljaastumine EList ühtse patendisüsteemi käivitamist eeldatavasti ei takista.

²⁵ [Määrus \(EL\) 2019/933](#), millega muudetakse määrust (EÜ) 469/2009 ravimite täiendava kaitse tunnistuse kohta.

²⁶ ELi täiendava kaitse tunnistuse süsteemi hindamine – SWD/2020/8508.

kättesaadav kõikidele patsientidele, kellel sellest kasu oleks. Sellega seoses vaatab komisjon muu hulgas läbi ka harva kasutatavate ja pediaatrias kasutatavate ravimite²⁷ korra ning Bolari erandi²⁸.

Olles edukalt reforminud ELi kaubamärke käsitlevaid õigusakte,²⁹ **asub komisjon läbi vaatama disainilahenduste kaitset käsitlevaid õigusakte**. Eesmärgiks on eelkõige tekstiili, mööbli ja elektroonika valdkonnas oluliselt parandada disainilahenduste kaitse kättesaadavust ja taskukohasust ELis ning tagada disainilahenduste kaitse süsteemi parem kooskõla digi- ja rohepöörde vajadustega. Disain on see, mis muudab toote atraktiivseks, ning hea disainiga tooted annavad tootjale märkimisväärse konkurentsieelise. Disainilahenduste kaitset käsitlevate ELi õigusaktide³⁰ hiljutise hindamise³¹ tulemused näitavad, et kuigi ELi disainilahenduste süsteemid toimivad üldiselt hästi, on siiski veel mõningaid puudusi. Registreerimismenetlused on osaliselt aegunud ja mõnel juhul kaasneb nendega tarbetu halduskoormus. Uute disainilahenduste vormide (nt animeeritud disainilahendused, graafilised kasutajaliidesed) kaitse ei ole piisavalt selge. Samuti võib disainilahenduse kaitse ulatus jääda ebaselgeks, muu hulgas 3D-printimise üha laiemal kasutuse taustal või seoses sellega, kuidas jõustada disainilahenduse õigusi ELi transiidina läbivate kaupade puhul. Kuna komplekstoodete parandamiseks kasutatavate koostisosade disainilahenduste kaitse on vaid osaliselt ühtlustatud, on majanduslikult oluline varuosade turg jätkuvalt tugevalt killustunud, mis moonutab oluliselt konkurentsi ja takistab üleminekut kestlikumale ja keskkonnahoidlikumale majandusele.

Euroopa peab uuendama ka seda, **kuidas kaitstakse geograafilisi tähiseid**. Geograafiline tähis on toote nimetus, mis on seostatud selle tootmise loodusliku keskkonna ja kohalike tootjate oskusteabega. Geograafilised tähised – mida mõnikord on nimetatud ka talumehe intellektuaalomandiks – on osa Euroopa kultuuripärandist ning need aitavad kaasa maapiirkondade majanduse sotsiaalsele, keskkonnaalasele ja majanduslikule kestlikkusele³². Geograafilistel tähistel on põllumajandussektoris suur majanduslik väärtus. 2017. aastal oli geograafilise tähisena kaitstud nimetusega põllumajanduslike toiduainete ja jookide müügi väärtus ELis 74,76 miljardit eurot, mis moodustab 7 % Euroopa toiduaine- ja joogisektori kogumüügist. Lisaks moodustavad geograafilised tähised 15,5 % ELi põllumajanduslike toiduainete sektori koguekspordist, kusjuures kaitstud tootenimetuste puhul on müügihind suurem³³. Siiski on siin veel kasutamata potentsiaali. Praegused kaitse- ja jõustamisnormid võiksid olla täpsemad ning liikmesriikide ja komisjoni rolli registreerimisprotsessis saaks paremini kindlaks määrata. Lisaks on eri liiki põllumajandustoodete jaoks olemas erinevad geograafiliste tähiste süsteemid. Käimasoleva hindamise³⁴ põhjal kaalub komisjon viise, kuidas **tugevdada, moderniseerida, ühtlustada**

²⁷ [Euroopa uus tööstusstrateegia](#), COM/2020/102 final, lk 14; „[Ravimid – ohutud ja taskukohased ravimid \(ELi uus strateegia\)](#)”.

²⁸ Bolari erand on eriti ravimite puhul kasutatav patendiõiguse rikkumist välistav kaitsemehhanism, mis seisneb selles, et kolmas osapool võib uuringute ja katsetamise eesmärkidel kasutada patenteeritud leiutist piiratud aja vältel enne patendi kehtivusaja lõppu ning saada selleks vajamineva õigusliku heakskiidu.

²⁹ Euroopa Parlament kiitis kaubamärgi reformi paketi heaks 15. detsembril 2015.

https://ec.europa.eu/growth/industry/policy/intellectual-property/trade-mark-protection_et.

³⁰ [Direktiiv 98/71/EÜ](#) disainilahenduste õiguskaitse kohta ja [nõukogu määrus \(EÜ\) nr 6/2002](#) ühenduse disainilahenduse kohta.

³¹ [Disainilahenduste kaitset käsitlevate ELi õigusaktide hindamise aruanne](#).

³² Vt strateegia „[Talust taldrikule](#)“, mille eesmärk on tugevdada geograafiliste tähiste kasutamise kriteeriumite kestlikkust.

³³ [ELis kaitstud \(põllumajanduslike\) geograafiliste tähiste ja garanteeritud traditsiooniliste eritunnuste hindamine](#), 2019.

³⁴ [ELis kaitstud \(põllumajanduslike\) geograafiliste tähiste ja garanteeritud traditsiooniliste eritunnuste hindamine](#), 2019.

ja paremini jõustada, põllumajandustoodete, toidu, veinide ja piiritusjookide geograafiliste tähiste süsteemi³⁵.

Vaid mõnes liikmesriigis on praegu paigas reeglid mittepõllumajanduslike toodete (näiteks käsitöö) geograafiliste tähiste kaitse tagamiseks. ELi tasandil puudub praegu ühtne mehhanism mittepõllumajanduslike geograafiliste tähiste kaitse jaoks, ehkki need on sageli kohaliku identiteedi oluline osa, meelitades ligi turiste ja aidates kaasa töökohtade loomisele. Hiljutine uuring³⁶ näitab, et ühtlustatud mittepõllumajanduslike toodete süsteem oleks ELi majandusele kasulik. See tagaks tarbijatele selliste toodete parema nähtavuse ja annaks kinnituse nende ehtsuse kohta. See võib aidata tootjatel jääda konkurentsivõimeliseks ja teha koostööd nišiturgudel ning hoogustada vähem arenenud piirkondade arengut³⁷. Neil põhjustel kaalub komisjon geograafiliste tähiste süsteemi üldise reformi raames ning võimalike kulude ja tulude põhjaliku mõjuanalüüsi põhjal mittepõllumajanduslike toodete jaoks **tõhusa ja läbipaistva geograafiliste tähiste kaitse süsteemi loomist ELis**. See võimaldaks ELil täielikult ära kasutada ka rahvusvahelise päritolunimetuste ja geograafiliste tähiste süsteemi pakutavaid võimalusi³⁸. See annaks ka ELile üldiselt parema stardipositsiooni Euroopa geograafiliste tähiste tunnustamise edendamiseks üle kogu maailma.

Ühenduse sordikaitse süsteem mängib ELi majanduses olulist rolli. Tugev sordikaitse süsteem motiveerib aretajaid arendama uusi sorte ja aitab seega kaasa Euroopa rohelise kokkuleppe ja ÜRO kestliku arengu eesmärkide saavutamisele. Komisjon jätkab **süsteemi nõuetekohase kohaldamise jälgimist ja püüab vajadust mööda olukorda veelgi parandada**³⁹. Ühenduse sordikaitse süsteemi käsitlevate õigusaktide hindamisel 2011. aastal jõuti järeldusele, et süsteem toimib üldiselt hästi ja see tuleks säilitada, kuid teha tuleks mõned täpselt rihitud kohandused. Sellist järeldust kinnitavad hiljem tuvastatud puudused,⁴⁰ mida oleks pärast hindamist võimalik keskpikas perspektiivis õigusaktide sihipärase läbivaatamise käigus kõrvaldada.

Lisaks eespool nimetatud reformidele uurib komisjon koos sidusrühmade ja intellektuaalomandiametitega **uute tehnoloogiate**, nagu tehisintellekti ja plokiahela kasutamist, et **veelgi parandada intellektuaalomandi kaitse süsteemide tulemuslikkust**. Uued tehnoloogiad võivad hõlbustada intellektuaalomandi kaitset,⁴¹ suurendada läbipaistvust ning võimaldada litsentsitasude sujuvat jaotamist⁴² ja tõhusamat võitlust võltsimise vastu. Et selgitada välja uute tehnoloogiate täit potentsiaali ja edendada nende kasutuselevõttu, julgustab komisjon arendama mõttevahetuse elavdamiseks **tööstusharusisest dialoogi**, mis peaks saatma valdkonnas käimasolevaid rohkeid algatusi.

³⁵ ELi põllumajandustoodete, toiduainete, veinide ja piiritusjookide geograafiliste tähiste süsteemi läbivaatamine – ([Institutsioonidevahelise kokkuleppe konsultatsioon](#)).

³⁶ [Mittepõllumajanduslike toodete geograafilise tähise kaitse majanduslikud aspektid ELi tasandil](#), 2020.

³⁷ Täpsemalt võib mittepõllumajanduslikele toodetele kogu ELi hõlmava geograafilise tähise kaitse kehtestamine tuua pikemas perspektiivis kaasa ELi-sisese kaubavahetuse üldise eeldatava kasvu ligikaudu 4,9-6,6 % praegusest ELi-sisese ekspordist (37,6 kuni 50 miljardit eurot). Prognoosid näitavad, et ühtse süsteemi korral võib piirkondlik tööhõive suureneeda 0,12–0,14 % ning et ELis tervikuna on võimalik luua 284 000–338 000 uut töökohta. Vt [Geograafilised tähised mittepõllumajanduslike toodete jaoks Euroopa mõõtme puudumise kulude aruanne](#), 2019.

³⁸ Põhineb [Lissaboni päritolunimetuste ja geograafiliste tähiste rahvusvahelise registreerimise süsteemil](#), mida haldab Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsioon.

³⁹ [Intellektuaalomandimahukad tööstusharud ja majandustulemused ELis](#), EUIPO-EPO, 2019.

⁴⁰ Puudustele on viidanud sidusrühmade seisukohavõttud, Euroopa Kohtu otsuste analüüs ja institutsioonidevahelise töörühma soovitusel.

⁴¹ Näiteks kiirendades uudsuste otsinguid ja registreerimismenetlusi.

⁴² Tuginedes autoriõiguse metaandmetele nii intellektuaalomandi kui ka litsentsimise puhul.

Lisaks tuleb digirevolutsiooni kontekstis mõelda selle üle, **mida ja kuidas täpselt selles valdkonnas kaitsta. Tehisintellektitehnoloogiad** loovad uusi teoseid ja leiutisi. Mõnel juhul, näiteks kultuurisektoris, võib leiutusmasinate kasutamine muutuda normiks. Need arengud tõstatavad küsimuse, millist kaitset tuleks pakkuda tehisintellektitehnoloogiate kaasabil loodud toodetele. Arutelud tehisintellekti mõju üle intellektuaalomandi õigustele on käimas nii Euroopas kui ka rahvusvahelisel tasandil (vt punkt 6). Täna avaldatud uuringus⁴³ rõhutatakse vajadust eristada tehisintellektitehnoloogiate kaasabil loodud leiutisi ja loomingut ning üksnes tehisintellektitehnoloogiate poolt loodud leiutisi ja loomingut. Ehkki tehisintellektitehnoloogia poolt iseseisvalt loodud leiutised ja looming kuuluvad endiselt peamiselt tuleviku valda, on komisjon siiski seisukohal, et tehisintellektisüsteemi ei tohiks käsitada autori ega leiutajana. Seda seisukohta järgis ka Euroopa Patendiamet Dabusi kohtuasjas⁴⁴. Uuring näitas ka, et praegune ELi intellektuaalomandi raamistik ja Euroopa patendikonventsioon tunduvad olevat tehisintellekti kaasabil loodud leiutiste ja loominguga seotud probleemide lahendamiseks üldiselt sobivad. Ühtlustamisel on siiski veel lünki⁴⁵ ja arenguruumi⁴⁶. Euroopa tipptasemel tehisintellekti õitsenguks on vaja need puudused kõrvaldada. Esimese sammuna kaardistab komisjon kõik probleemid ja analüüsib neid, pidades sidusrühmadega asjakohaseid arutelusid. Selles kontekstis võib osutada asjakohaseks eespool nimetatud tööstusharusisene dialoog.

Komisjon kavatseb koostöös liikmesriikide ja sidusrühmadega tagada **õigusnormide sidusa ja eesrindliku** kohaldamise.

Autoriõiguse valdkonnas keskendub komisjon sellele, et toetada ELi autoriõiguse raamistiku ajakohastamiseks vastu võetud kahe uue direktiivi õigeaegset ja tõhusat ülevõtmist ja rakendamist⁴⁷. Oluline osa sellest tööst on seotud küsimusega, kuidas rakendada autoriõiguse direktiivi artiklit 17, milles sätestatakse õiguslik kord autoriõigusega kaitstud sisu kasutamiseks kasutajate poolt üles laaditud veebisisu jagamise platvormidel. Komisjon on korraldanud ulatusliku dialoogi sidusrühmadega, et koguda arvamusi kõnealuse artikli kohaldamisega seotud peamiste teemade kohta. Võttes arvesse dialoogi tulemusi, avaldab komisjon peagi suunised, millega toetada liikmesriike selle sätte rakendamisel. Seoses kehtiva ELi autoriõiguse raamistikuga koostab komisjon mitmes küsimuses eraldi aruande, näiteks mitme autoriõiguse õigusakti, sealhulgas õiguste kaitse tähtaja direktiivi, õiguste kollektiivse teostamise direktiivi, nn Marrakechi direktiivi ja kaasaskantavuse määruse läbivaatamisklausli kohta⁴⁸.

⁴³ [Uuring tehisintellekti suundumuste ja arengute kohta – Intellektuaalomandiprobleeme](#) – Uuringu teostajad IVIR ja JIPP, november 2020.

⁴⁴ 2018. aastal esitati Euroopa Patendiametile kaks Euroopa patenditaotlust, mille leiutajana oli märgitud masin nimega DABUS. Euroopa Patendiamet lükkas need kaks patenditaotlust tagasi. Euroopa Patendiamet leidis, et Euroopa patenditaotluses nimetatud leiutaja peab olema füüsiline isik. Euroopa Patendiamet leidis ka, et mõiste „leiutaja“ all käsitatakse füüsilist isikut ka rahvusvaheliselt kohaldatavas standardis. Need otsused on edasi kaevatud.

⁴⁵ Näiteks rõhutatakse uuringus, et autorsust ja autoriõigusi käsitlevad õigusnormid ei ole ühtlustatud, mis võib viia tehisintellekti kaasabil loodud teoste puhul eri riikides erinevate lahendusteni.

⁴⁶ Näiteks soovitatakse uuringus kohandada patendiõiguse mõisteid, nagu leiutustase ja avalikustamiskohustus nii, et need sobiksid ka tehisintellekti kaasabil tehtud leiutistele.

⁴⁷ [Direktiiv \(EL\) 2019/790](#), mis käsitleb autoriõigust ja autoriõigusega kaasnevaid õigusi digitaalsel ühtsel turul ning millega muudetakse direktiive 96/9/EÜ ja 2001/29/EÜ; [direktiiv \(EL\) 2019/789](#), millega kehtestatakse ringhäälinguorganisatsioonide teatavate veebiülekanne- ning televisiooni- ja raadiosaadete taasedastamise suhtes kohaldatavate autoriõiguste ja nendega kaasnevate õiguste teostamise reeglid ja muudetakse direktiivi 93/83/EMÜ. Liikmesriigid peavad need direktiivid üle võtma 7. juuniks 2021.

⁴⁸ [Direktiiv 2011/77/EL](#), millega muudetakse direktiivi 2006/116/EÜ autoriõiguse ja teatavate sellega kaasnevate õiguste kaitse tähtaja kohta; [direktiiv 2014/26/EL](#) autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste kollektiivse teostamise ning muusikateose internetis kasutamise õiguse multiterritoriaalse litsentsimise kohta siseturul; [direktiiv \(EL\) 2017/1564](#), mis käsitleb teatavate autoriõigusega ja autoriõigusega kaasnevate

Kiiresti areneva biotehnoloogia turu seisukohast on esmatähtis **biotehnoloogia direktiivi**⁴⁹ rakendamine. Biotehnoloogia patendid pakuvad olulisi stiimuleid, kuid neid tuleks välja anda ainult põhjendatud asjaoludel. Biotehnoloogia direktiiv annab selleks tasakaalustatud raamistiku, mille rakendamist komisjon jätkuvalt jälgib⁵⁰.

Intellektuaalomandi õiguste kaitse täiustamiseks võtab komisjon ette järgmist:

- toetab **ühtse patendisüsteemi** kiiret kasutuselevõttu, et patendikaitse vormistamine ja selle jõustamine käiks kogu ELis ühtse kontaktpunkti kaudu (2021);
- muudab **täiendava kaitse tunnistuste süsteemi** läbipaistvamaks ja tõhusamaks (2022. aasta esimene kvartal);
- ajakohastab ELi **tööstusdisainilahendusi** käsitlevaid õigusakte, et muuta disainilahenduste kaitse kättesaadavamaks ja toetada üleminekut digi- ja rohemajandusele (2021. aasta neljas kvartal);
- muudab põllumajanduslike toodete **geograafiliste tähiste kaitset** tulemuslikumaks ja kaalub mõjuhinnangu põhjal, kas teha ettepanek luua Euroopa tasandi mehhanism **mittepõllumajanduslike toodete geograafiliste tähiste kaitseks** (2021. aasta neljas kvartal);
- hindab **sordikaitset reguleerivaid õigusakte** (2022. aasta neljas kvartal).

3. INTELLEKTUAALOMANDI KASUTUSELEVÕTT JA TÕHUS KASUTAMINE, EELKÕIGE VKEDE SEAS

Kuigi arukad intellektuaalomandistrateegiad võivad ergutada majanduskasvu, ei kasuta Euroopa novaatorid ja loojad sugugi kõiki intellektuaalomandi võimalusi alati ära. See õhnestab oluliselt ELi innovatsioonivõimet ja pärsib vastupanuvõimet esmatähtsates majandusvaldkondades. Euroopa peaks paremini kasutama neid teadmisi, mida meie ettevõtted pidevalt loovad, arendavad ja jagavad. Selleks tuleks aidata ettevõtjatel neid varasid aktiivsemalt hallata ning parandada nende juurdepääsu kapitalile ja rahastusele.

Selle saavutamiseks võtab komisjon ette järgmist:

- pakub lühiajalises perspektiivis koos Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Ametiga (EUIPO) VKEdele, keda on mõjutanud COVID-19 kriis, rahalist toetust või **intellektuaalomandi vautšereid**, mis aitaks neil hallata oma intellektuaalomandi portfelle. Kava, mille ühe aasta eelarve on 20 miljonit eurot,⁵¹ peaks käivituma alates 1. jaanuarist 2021 ning see hõlmab kaubamärgi ja disainilahenduse registreerimise ning intellektuaalomandi esialgse hindamise (äriühingu immateriaalse vara läbivaatamine professionaali poolt ja esmase nõu andmine, kuidas neid varasid strateegiliselt kasutada) kulude osalist hüvitamist;

õigustega kaitstud teoste ja muude kaitstud objektide teatavaid lubatud kasutusviise pimedate, nägemispuudega või muu trükikirja lugemise puudega isikute huvides; [määrus \(EL\) 2017/1128](#) võrgusüsteemide piiriülese kaasaskantavuse kohta siseturul.

⁴⁹ [Direktiiv 98/44/EÜ](#) biotehnoloogialeutiste õiguskaitse kohta.

⁵⁰ Komisjoni peamine eesmärk on tagada, et täielikult rakendataks tema 3. novembri 2016. aasta [teatist, mis käsitleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 98/44/EÜ \(biotehnoloogialeutiste õiguskaitse kohta\) teatavaid artikleid](#), milles selgitatakse, et olemuselt bioloogiliste meetodite abil saadud tooteid ei saa patentida. Euroopa Parlament ja nõukogu on teatise heaks kiitnud.

⁵¹ COSME programmi ja EUIPO fondide alusel.

- arendab paralleelselt programmi „Euroopa horisont“ alusel edasi⁵² kliendi vajadustele kohandatud **intellektuaalomandialast nõustamist**, toetades innovatiivseid ettevõtteid uurimis- ja innovatsioonitegevuse eri etappides. Samuti uurib komisjon võimalusi laiendada intellektuaalomandialase nõu andmist teiste ELi uurimis- ja investeerimisprogrammide, sealhulgas programmi InvestEU nõustamiskeskuse kaudu. Valitud rühma eriti innovatiivsete ettevõtete jaoks pakub komisjon nende intellektuaalomandi portfelli arendamiseks kombineeritud strateegilist nõu ja rahalist toetust⁵³;
- loob koostöös EUIPOga laiemas plaanis võimaluse saada intellektuaalomandialast teavet ja nõu ühtse kontaktpunkti kaudu⁵⁴. EUIPO⁵⁵ arendab välja uue platvormi – **Euroopa intellektuaalomandi informatsioonikeskuse**, mis ühendatakse ühtse digivärvaga ja mille kaudu võimaldatakse juurdepääsu vajalikule teabele intellektuaalomandiga seotud asjaajamise, aga ka vajalike teenuste kohta (domeeninime kaitsetaotluste esitamine, äriühingu nime registreerimine jms) ja mis oleks ühtlasi VKEde jaoks kasutajasõbralik taotluste esitamise keskkond. Et jõuda väikeettevõtteni senisest tõhusamalt, süvalaiendab komisjon intellektuaalomandi toetamist ja sellealast nõustamist oma mitmesuguste VKEde toetusvõrgustike kaudu⁵⁶;
- lihtsustab VKEde jaoks **intellektuaalomandi paremat ärakasutamist rahastuse saamiseks**. Ehkki immateriaalne vara on sageli kõige väärtuslikumaid varaklasse, näitab uuring, et üksnes vähesed VKEd kasutavad oma intellektuaalomandit ära rahastuse saamiseks⁵⁷. Pangad ja riskikapitalifondid ei ole varmad pakkuma rahastust intellektuaalomandi vormis vara arvel ning COVID-19 kriis on sellist soovimatust riske võtta veelgi süvendanud. Hiljutine uuring näitab, et intellektuaalsetele varadele tuginevatel VKEdel on täheldatav selge rahastamispuudujääk⁵⁸. Komisjon arutab finantsringkondadega, kuidas saaks intellektuaalomandi hindamise abil võtta paremini arvesse VKEde intellektuaalset vara⁵⁹. Üks võimalus katsetada intellektuaalomandi hindamist laiemas tehnoloogiaga seotud kontekstis on VKEde strateegias välja kuulutatud tehnoloogia eelhindamise katseprojekt⁶⁰. Senise kogemuse põhjal olemasolevate pangatagatise mehhanismidega⁶¹ uurib komisjon, kuidas paremini kasutada tagatise VKEde ja intellektuaalomandil põhinevate projektide loojate toetamiseks.

Nende VKEdele keskendunud tegevuste kõrval rõhutab komisjon teatistes „Uus Euroopa teadusruum teadusuuringute ja innovatsiooni jaoks“ vajadust muuta tiptasemel

⁵² Vt käimasolev programm [IPA4SME](#).

⁵³ Komisjon katsetab seda lähenemisviisi projektis „[Intellektuaalomandimahukate iduettevõtete ja VKEde finantsvajaduste rahuldamine](#)“.

⁵⁴ Et igale VKE-le oleks tagatud lihtne juurdepääs nõustamisele, nagu on rõhutatud VKEde strateegias.

⁵⁵ Kõne all on EUIPO VKEde programm, mis töötatakse välja koostöös Euroopa Liidu intellektuaalomandivõrgustikuga (EUIPN), mis koosneb EUIPOst ja ELi liikmesriikide intellektuaalomandiametitist.

⁵⁶ Sellist nõu hakatakse andma Euroopa ettevõtlusvõrgustiku, innovatsioonikeskuste, [klastrivõrgustike](#) ja InvestEU nõustamiskeskuse (senine [Euroopa investeerimisnõustamise keskus](#)) kaudu.

⁵⁷ Vastavalt [EUIPO VKEde tulemustabelile](#) (2019) püüdis vaid 13 % intellektuaalomandit omavatest VKEdest kasutada immateriaalset vara rahastuse saamiseks: 9 %-l see õnnestus ja 4 %-l ebaõnnestus.

⁵⁸ Uuring „[Immateriaalse vara rahastamine. Kas tegu on turutõrkega?](#)“, Euroopa Komisjon 2020.

⁵⁹ Seda on võimalik teha InvestEU raames ning tugineda tuleb kogemustele, mis on saadud projektist „Kultuuri- ja loomesektor ning rahastamine, õppetegevus, uuendustegevus ja patentimine“ ning uuringust „[Immateriaalse vara rahastamine. Kas tegu on turutõrkega?](#)“, Euroopa Komisjon 2020.

⁶⁰ [Komisjoni teatis](#) „VKEde strateegia kestliku ja digitaalse Euroopa kujundamiseks“, COM(2020) 103 lõplik, 10. märts 2020.

⁶¹ Vt [InnovFini VKEde tagatissüsteem](#) või kultuuri- ja loomesektori tagatissüsteem.

teadusuuringute tulemused murranguliseks innovatsiooniks ning **edendada intellektuaalomandi paremat haldamist laiemas teadus- ja innovatsioonikogukonnas**⁶². Sellega seoses käivitab komisjon teadlikkuse suurendamise kampaania, millega edendada investorite hinnangutes ettevõtetele intellektuaalomandi väärtustamist. Näiteks uuendab komisjon teadmiste väärtustamise juhtpõhimõtete alusel oma soovitusi, milles käsitletakse intellektuaalomandi haldamist teadmussiirdealastes tegevustes. Läbivaatamise raames koostatakse intellektuaalomandi aruka kasutamise tegevusjuhised ning sellega kaasneb InvestEU toetus projektihaldajatele intellektuaalomandialase tehnilise, finants- ja õigusnõu andmise kaudu.

Samuti astutakse samme selleks, et **tagada riiklikult rahastatud intellektuaalomandi kasutamine õiglasel ja tõhusal viisil**. Komisjon on juba käivitanud uue platvormi, millega edendada ELi rahastatud teadusuuringute ja innovatsiooni tulemuste väärtustamist,⁶³ ning samuti platvormi, millel tutvustatakse ELi toetatud teadusuuringuid ja innovatsiooni, mis on mõeldud koroonaviiruse kriisi ületamiseks ja valmistumiseks uuteks võimalikes viirusepuhanguteks⁶⁴. Sellega püütakse tagada seda, et **ELi vahendite abil saavutatud tulemusi kasutatakse ELi majanduse hüvanguks**. Just seetõttu tuleb ka programmi „Euroopa horisont“ kohaselt sellisel juhul, kui teadustulemuste põhjal loodud intellektuaalomandi kasutamine on ette nähtud esmajoonelise assotsieerimata kolmandas riigis, taotlejatel selgitada, kuidas on see ELi huvides⁶⁵.

Lisaks jääb intellektuaalomandi kaitse ja uute tehnoloogiate laialdane levitamine teadusuuringute ja innovatsiooniga seotud üleeuroopalist huvi pakkuvate tähtsate projektide keskmeks ning Euroopa Regionaalarengu Fondi rahastamise peamiseks sihtmärgiks.

Innovatsiooni edendamiseks ja majanduse elavdamiseks on vaja ühtlasi **parandada ettevõtjate jaoks intellektuaalomandi kaitsmise ja kasutamise tingimusi riigihangetes**. Liikmesriigid peaksid sellisel juhul kaaluma võimalust jätta intellektuaalomandiõigus lepingupartnerile, välja arvatud juhul, kui kaalul on ülekaalukad avalikud huvid või kui rakendatakse avatud litsentsi strateegiat, mis selle välistab. Nagu VKEde strateegias märgitud, selgitab komisjon riigihangete intellektuaalomandiga seotud küsimusi innovatsioonihangete suuniste ajakohastamisel.

Intellektuaalomandi kasutuselevõtu ja kasutamise edendamiseks teeb komisjon järgmist:

- pakub lühiajalises perspektiivis koos EUIPOga VKEdele **intellektuaalomandi vautšereid**, millega rahastada intellektuaalomandi õiguste registreerimist ja intellektuaalomandialast strateegilist nõustamist (2021. aasta esimene kvartal);
- arendab programmi „Euroopa horisont“ alusel edasi **VKEdele mõeldud intellektuaalomandialaseid abiteenuseid** ja laiendab neid teistele ELi programmidele (pärast 2020. aastat).

⁶² [Euroopa teadusruumi käsitlev teatis](#).

⁶³ Vt [programmi „Euroopa horisont“ tulemuste platvorm](#).

⁶⁴ Vt [koroonaviirusega seotud teadusuuringute ja innovatsiooni](#) platvorm.

⁶⁵ Samamoodi on Euroopa Kaitsefondi suhtes kehtestatud sätted, millega kaitstakse rahaliselt toetatud teadus- ja arendustegevuse tulemusi ja edendatakse nende kättesaadavust ELis. Need hõlmavad muu hulgas kohustust anda komisjonile ennetavalt teada juhtudest, kui teadustulemused ja nendega seotud intellektuaalomand liigub omanikuvahetuse tulemusel assotsieerimata kolmandasse riiki või kolmanda riigi üksuste kätte, ning samuti kohustust tagastada ELi rahastus juhul, kui teadustulemuste või intellektuaalomandi omaniku selline muutus kahjustaks liidu või liikmesriikide julgeoleku- ja kaitsehuve või Euroopa Kaitsefondi eesmärke.

4. LIHTSAM JUURDEPÄÄS INTELLEKTUAALOMANDIGA KAITSTUD VARADELE JA NENDE HÕLPSAM JAGAMINE

Tänapäeva majanduselus on lihtsam ja kiirem juurdepääs teadmistele, andmetele ja tehnoloogiale väga suure tähtsusega, sealhulgas juhul, kui need on intellektuaalomandi õigustega kaitstud. Vastupanuvõimeline, roheline⁶⁶ ja konkurentsivõimeline majandus vajab mehhanisme, millega hõlbustada kriisi ajal juurdepääsu intellektuaalomandi õigusega kaitstud elutähtsale tehnoloogiale, hõlbustada autoriõiguste ja standardi rakendamiseks oluliste patentide litsentsimist ja edendada andmevahetust.

- *Paremad mehhanismid, millega hõlbustada kriisi ajal juurdepääsu elutähtsale intellektuaalomandile*

COVID-19 kriis tõi välja vajaduse tõhusa intellektuaalomandi kaitse süsteemi järele, stimuleerides innovatsiooni ja juurdepääsu lihtsustamist intellektuaalomandi õigustega hõlmatud tehnoloogiale. Teadus- ja arendustegevust on vaja rahastada ja stimuleerida, et tagada uute tehnoloogiate, nagu vaktsiinide ja uute ravimeetodite kiire areng ja kättesaadavus. Seetõttu peab intellektuaalomandi kaitse süsteem võimaldama paremate mehhanismide kaudu juurdepääsu elutähtsale tehnoloogiale kõikjal, kus vajalik, tagades samas novaatoritele piisava investeringutasuvuse.

Seni on **COVID-19 kriis näidanud meie intellektuaalomandi kaitse süsteemi vastupidavust**. Selle aluseks on olnud suur pühendumus, tihe koostöö avaliku ja erasektori vahel ning mitmesugused algatused edendada vaktsiinide ja muude elutähtsate varude arengut ja kättesaadavust.

Komisjon toetab ka kooskõlas Maailma Terviseassamblee resolutsiooniga⁶⁷ COVID-19 ravi ja vaktsiinidega⁶⁸ seotud intellektuaalomandi vabatahtlikku koondamist ja litsentsimist. Sellised kavad peaksid põhinema vabatahtlikul osalusel, tagades laia ja võrdse juurdepääsu ning lubades intellektuaalomandi omanikel investeringud tasakaalukal viisil tasa teenida. Komisjon on ühtlasi astunud samme edendamaks koostööd erasektoris, et seista tulemuslikult vastu esmatarbekaupade ja -teenuste puudusele⁶⁹ ning tagada, et Euroopa Liidus ja liikmesriikides avalikest vahenditest rahastatud teadusuuringute ja innovatsiooniprogrammid tehtaks kättesaadavaks, muu hulgas elutähtsate materjalide tootmise laiendamiseks⁷⁰.

Kaugemas tulevikus tuleb komisjoni hinnangul **kriisiolukorraga toimetulekuks** siiski praegusi **mehhanisme** täiustada.

Komisjon kaalub mitmeid võimalusi, kuidas stimuleerida **elutähtsa intellektuaalomandi kiiret koondamist kriisiolukorras**. Üks võimalus oleks kasutada uudset litsentsisüsteemi, mis teeks elutähtsa intellektuaalomandi ajutiselt ja kontrollitud viisil kättesaadavaks, nii et intellektuaalomandiga kaitstud toodete tootmist saaks kiiresti laiendada, muu hulgas tootmise ümberkorraldamise teel.

⁶⁶ Keskkonnaandmete valdkonnas (andmed, mis võimaldavad olulusringi analüüsi) tuleb intellektuaalomandi õiguste andmisel arvestada avalikku huvi arvutada välja toodete ja organisatsioonide keskkonnajalajalg.

⁶⁷ [Maailma Terviseassamblee resolutsioon nr 73](#).

⁶⁸ [Komisjoni teatis](#) „ELi strateegia COVID-19 vaktsiinide kohta“, COM(2020) 245 final, 17. juuni 2020.

⁶⁹ [Komisjoni teatis](#) „Ajutine raamistik ettevõtjate koostööga seotud konkurentsiküsimuste hindamiseks COVID-19 puhangust tingitud hädaolukordades“, C(2020) 3200 final.

⁷⁰ [ELi Covid-19 teadusuuringute manifesti](#), mille eesmärk on suurendada COVID-19 vastases võitluses uuringutulemuste kättesaadavust, on tänaseks toetanud üle 600 organisatsiooni (muu hulgas ülikoolid, uurimisinstituudid, eraettevõtted, sealhulgas VKEd, ning kodanikuühiskonna organisatsioonid) ja üle 1800 eraisiku üle kogu Euroopa ja kaugemaltki.

Samuti näeb komisjon vajadust luua **tõhusad mehhanismid sundlitsentside väljastamiseks**, et kasutada neid **viimase abinõuna** justkui turvavõrku, kui kõik muud jõupingutused intellektuaalomandi kättesaadavaks tegemiseks on ebaõnnestunud. WTO intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingus (TRIPS-leping) on kindlatel tingimustel nähtud ette võimalus anda välja sundlitsentse, st valitsusel võimaldatakse anda patenditud leiutist kasutada soovivale osapoolle ilma patendiomaniku nõusolekuta selleks luba. Riiklikus hädaolukorras saab seda menetlust kiirendada. Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu vaatlemisel tervise kaitset käsitleva Doha deklaratsiooni valgel on ilmne, et igal WTO liikmesriigil ei ole üksnes õigus anda sundlitsentse, vaid ka vabadus määrata kindlaks see, mis alusel selliseid litsentse võib anda.

Euroopas reguleeritakse sundlitsentsimist peamiselt siseriikliku õigusega⁷¹. Komisjon kutsub liikmesriike üles tagama, et nende käsutuses olevad mehhanismid oleksid võimalikult tõhusad, kehtestades näiteks kiirmenetlused kohustuslike litsentside väljastamiseks hädaolukordades. Lisaks näeb komisjon selles vallas vajadust tugevama koordineerimise järele, et vältida innovatsiooni ja kaubanduse moonutusi. Maksimaalse kasu saavutamiseks ja liigsete moonutuste vältimiseks on vajalik **varajane koordineerimine ja teabe jagamine** liikmesriikide vahel, nt selliste litsentside kestuse ja kasutustasude kohta. Komisjon uurib koos liikmesriikidega võimalust luua errakorraline koordineerimismehhanism, mida oleks võimalik käivitada lühikese etteteatamisajaga, kui liikmesriigid kaaluvad sundlitsentside väljastamist.

- *Intellektuaalomandi litsentsimise hõlbustamine suurema läbipaistvuse kaudu, eelkõige seoses autoriõigusega*

Intellektuaalomandi litsentsimise ja jagamise hõlbustamiseks on vaja igat liiki intellektuaalomandi **omandilise kuuluvuse ja haldamise suuremat läbipaistvust**. Ühtne patendisüsteem tähendab patendinduses tõelist edasiminekut.

Kõrgekvaliteediliste metaandmete ja uute tehnoloogiate, nagu plokiahela kasutamine võib aidata saavutada läbipaistvust ja hallata õigusi käsitlevaid andmeid paremini, eelkõige seoses **autoriõigustega**. Samuti võib see parandada õiguste omanike tuvastamist⁷².

Komisjon on käivitanud uuringu autoriõiguse ja uute tehnoloogiate kohta, milles keskendutakse autoriõiguste andmete haldusele ja tehisintellektile. Uuringu tulemused peaksid selguma 2021. aastal. Komisjon jätkab koostööd asjaomaste sidusrühmadega, et edendada autoriõiguse andmete kvaliteeti ja saavutada hästi toimiv **autoriõiguse infrastruktuur**⁷³ (nt parandada usaldusväärset ja ajakohastatud teavet õiguste omanike, tingimuste ja litsentsivõimaluste kohta)⁷⁴.

- *Standardi rakendamiseks olulised patendid*

Standardi rakendamiseks olulised patendid (SEPid) on patendid, mis kaitsevad tehnoloogiat, mis on vajalik standardi täitmiseks. SEPide ja SEPide omanike hulk üha suureneb (nt mobiilsideühenduse standardite jaoks on üha suurema SEPi omanikkonna poolt Euroopa telekommunikatsioonistandardite instituudile deklareeritud üle 25 000

⁷¹ Ainus erand on [määrus \(EÜ\) nr 816/2006](#), milles nähakse ette TRIPS-lepingu artikli 31a kohaste sundlitsentside kord ja käsitletakse rahvatervise probleemidega riikidesse eksportimiseks toodetavaid farmaatsiatooteid.

⁷² Vt [nõukogu dokument 15016/19](#) "Autoriõiguse valdkonna taristu arendamine – Ülevaade Soome eesistumise aja töödest ja edusammudest".

⁷³ Õigusnormide, tehnoloogiate ja institutsioonide kogum, mis suunab loomemajanduse andmehaldustavasid.

⁷⁴ Vt [„SMART 2019/0038](#) – Uuring autoriõiguse ja uute tehnoloogiate kohta: autoriõiguse andmete haldamine ja tehisintellekt".

patendipere⁷⁵ ning uue kujunemisjärgus tehnoloogia standardid sisaldavad samuti sageli SEPe). SEPid mängivad kesksel rollil 5G-tehnoloogia arendamises ja asjade interneti juures. Asjade, seadmete, sensorite ja igapäevaseemete digitaalne lõimimine rakendustega, mis hõlmavad valdkondi alates andmesideühendusega autodest, tervishoiust ja energeetikast kuni arukate linnadeni, eeldab standarditel põhinevaid koostalituvõimelisi lahendusi.

Selleks on vaja, et SEPide litsentsimist reguleerivad õigusnormid oleksid stabiilsed, tulemuslikud ja õiglased. Hoolimata 2017. aasta SEPe käsitlevas teatises esitatud juhistest⁷⁶ leiavad mõned ettevõtted, et SEPide litsentsides on raske kokku leppida. See viib sageli vaidlusteni, kus patendiomanik väidab, et tema SEPi õigusi on rikutud, kuna teine osapool kaebab, et patendiomanik on surunud litsentsilepinguga peale ebaõiglased tingimused. Ehkki praegu näivad teravamad vaidlused toimuvat autotööstuses, võivad need kanduda edasi, sest SEPide litsentsimine on oluline ka tervishoius, energeetikas, arukas tootmises ning digi- ja elektroonikatööstuses⁷⁷.

Lühiajalises perspektiivis toetab komisjon sektorisiseseid algatusi vähendada hõõrumisi ja vaidlusi osapoolte vahel.

Paralleelselt kaalub komisjon 2017. aasta lähenemisviisi põhjal uusi **reforme**, millega täiustada ja muuta selgemaks SEPide deklareerimist, litsentsimist ja õiguskaitse tagamist. Komisjon uurib näiteks võimalust luua õiguskindluse parandamiseks ja kohtukulude vähendamiseks süsteem, mille puhul patendi olulisust kontrollitakse sõltumatu kolmanda isiku poolt⁷⁸. Reformide tegemisel võetakse arvesse 2017. aasta SEPi teatises antud juhistest saadud kogemusi ja sidusrühmadega peetud arutelusid.

- *Andmete jagamise edendamine*

Nagu on nähtud ette komisjoni hiljutises Euroopa andmestrategias,⁷⁹ vajab EL usaldusväärset **raamistikku, mis võimaldaks ettevõtetal andmeid luua, neile juurde pääseda, neid jagada ja kasutada**. Ajavahemikul 2018–2025 ELi andmemajanduse väärtus peaaegu kolmekordistub, ulatudes 2025. aastal 829 miljardi euroni ja moodustades 5,8 % ELi SKPst⁸⁰. Arvestades, et mõningaid andmeid saab kaitsta nii intellektuaalomandi õigustega kui ka ärisaladusena, hindab komisjon praegu intellektuaalomandi raamistikku, et tagada tasakaal vajaduse vahel edendada andmete jagamist (nt hõlbustada VKEde juurdepääsu andmetele ja nende kasutamist, hõlbustada toodete parandamist) ning kaitsta õigustatud huve.

Andmete jagamise edendamiseks tuleb luua turvaline keskkond, milles ettevõtjad saavad jätkata investeerimist andmete loomisse ja kogumisse, nii et andmete jagamise käigus jääb neile kindlustunne, et nende tundlike äriandmeid ei hangita, kasutata ega avalikustata ebaseaduslikult. **Ärisaladuste direktiiviga**⁸¹ on juba ette nähtud tõhusad kaitsevahendid, kuid võib tekkida vajadus selgitada nende kohaldamisala, nt millist liiki andmeid või andmekogumeid võib pidada ärisaladuseks, kas praegused erandid sobivad kokku andme- ja

⁷⁵ [Ülevaateuuring ETSI-le deklareeritud patentidest, mis on eeldatavasti standardi rakendamiseks olulised, 2020.](#)

⁷⁶ [Komisjoni teatis](#) „ELi lähenemisviis standardite rakendamiseks olulistele patentidele“, COM(2017) 712 final, 29. november 2017.

⁷⁷ Samuti arukas tervishoid, arukas energeetika ja asjade internet.

⁷⁸ [Katseuuring standardi rakendamiseks oluliste patentide olulisuse hindamise kohta](#)

⁷⁹ [Komisjoni teatis](#) „Euroopa andmestrategia“, (COM)2020 66 final, 19. veebruar 2020.

⁸⁰ Vt [Euroopa andmestrategia teabeleht](#).

⁸¹ [Direktiiv \(EL\) 2016/943](#), milles käsitletakse avalikustamata oskusteabe ja äriteabe (ärisaladuste) ebaseadusliku omandamise, kasutamise ja avalikustamise vastast kaitset.

rohemajanduse⁸² vajadustega ning kas ja kuidas saab direktiiviga pakutavaid vahendeid kasutada tulemuslikult andmete ja andmekogumite ebaseadusliku omandamise, kasutamise ja avalikustamise vastu võitlemiseks. Nende küsimuste selgitamiseks ja parimate tavade välja selgitamiseks on komisjon algatanud uuringu, milles keskendutakse eelkõige strateegilistele sektoritele, sealhulgas tervishoiule ja autotööstusele. Uuringu tulemuste põhjal kaalub komisjon vajadust võtta tulevase andmealase õigusakti raames⁸³ edasisi meetmeid, nt andes sihipäraseid suuniseid.

Andmebaaside direktiivis⁸⁴ nähakse olulise investeeringu kaudu loodud andmebaaside puhul ette kaitse *sui generis* õigusega. Hiljutine hindamine⁸⁵ näitas, et kuigi andmebaaside direktiiv täidab oma eesmärgi, tuleks see uuesti läbi vaadata, et hõlbustada andmetele juurdepääsu ja nende kasutamist. Seetõttu vaatab komisjon Euroopa andmestrategia kiiluvees direktiivi läbi, et muu hulgas hõlbustada masintekkeliste ning asjade interneti kasutuselevõtu käigus loodud andmete jagamist ja nendega kauplemist. Läbivaatamine toimub koos andmealase õigusakti väljatöötamisega⁸⁶ ning selle käigus võetakse arvesse konkurentsiõiguse vallas tehtud andmejagamise algatusi⁸⁷.

Litsentsimise ja intellektuaalomandi jagamise edendamiseks teeb komisjon järgmist:

- tagab **elutähtsa intellektuaalomandi kättesaadavuse kriisi ajal**, sealhulgas uute litsentsimismehhanismide ja koordineeritud sundlitsentside süsteemi kaudu (2021–2022).
- parandab **SEPide litsentsimise läbipaistvust ja ennustatavust**, julgustades suuremate vaidluste all kannatavates sektorites tööstusharusesiseid algatusi, millega kaasneksid reformid, sealhulgas vajadust mööda regulatiivsed reformid, millega muuta SEPide raamistikku selgemaks ja ning pakkuda tõhusaid läbipaistvusmehhanisme (2022. aasta esimene kvartal).
- edendab **juurdepääsu andmetele ja andmete jagamist**, selgitades teatavaid ärisaladuse direktiivi sätteid ning vaadates läbi andmebaaside direktiivi, tagades samas legitiimsete huvide kaitse (2021. aasta kolmas kvartal).

5. VÕITLUS INTELLEKTUAALOMANDI ÕIGUSTE RIKKUMISTE VASTU

Hästitoimiva intellektuaalomandi kaitse süsteemi oluliseks osaks on tõhus jõustamine. Komisjon jätkab **intellektuaalomandi õiguste jõustamise direktiivi**⁸⁸ kohaldamise

⁸² Näiteks printerite tindi- ja tonerikassettide puhul on algseadme valmistajad esitanud terve rea kaebusi oma toodete taastootmise vastu kolmandate isikute poolt, kuna sõltumatutel taastootjatel (eriti VKEdel) ei ole piisavalt vahendeid, et astuda suurte algseadme valmistajatega kohtuvaidlusesse isegi juhul, kui nad ise on tegutsenud seaduspäraselt. Selline perspektiiv võib pärssida väiksemate ettevõtete soovi taastootmise sektoris kaasa lüüa. Vt uuring elektroonikaromude direktiivi artiklis 4 sätestatud tootedisaini nõuete rakendamise kohta. Printerikassettide taaskasutamine: lõplik aruanne, Kling et al, Euroopa Komisjoni jaoks, DG ENV, 2018.

⁸³ Euroopa andmestrategias on ette nähtud uurida vajadust seadusandlike meetmete järele, millega reguleerida andmemajanduses osalejate vahelist suhtlust, et pakkuda stiimuleid sektoriüleseks andmevahetuseks. Nende küsimuste lahendamist (sh andmevahetus valitsusasutuste ja ettevõtete vahel, andmevahetus ettevõtete vahel koostoodetud andmete kasutusõiguste kaudu) tuleks jätkata andmealases õigusaktis (2021).

⁸⁴ [Direktiiv 96/9/EÜ](#) andmebaaside õiguskaitse kohta.

⁸⁵ Andmebaaside õiguskaitset käsitleva [direktiivi 96/9/EÜ hindamine](#), SWD(2018) 147 final.

⁸⁶ [Komisjoni töökava 2021](#).

⁸⁷ Andmete vahetamine kujutab endast teabe vahetamist, mis peab toimuma kooskõlas konkurentsinormidega, nagu on märgitud komisjoni horisontaalsetes suunistes, milles selgitatakse, millist liiki teavet tohib jagada. Nende suuniste praeguse läbivaatamise käigus kaalutakse seda, kas andmete jagamine on vajalik uute teadus- ja arendustegevuse koostöövormide jaoks. Komisjon kaalub ka seda, kas on vaja täpsemaid suuniseid olukordade jaoks, kui andmetele juurdepääsu võib muuta oluliste vahendite doktriini alusel kohustuslikuks.

⁸⁸ [Direktiiv 2004/48/EÜ](#) intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta.

tähelepanelikku jälgimist, et tagada tõhus ja tasakaalustatud õiguskaitsese. Komisjon teeb koostööd liikmesriikide ja sidusrühmadega, et viia ellu komisjoni hiljutisi suuniseid⁸⁹ tagamaks muuhulgas, et ettekirjutusi järgitaks kõikides liikmesriikides ühetaoliselt ja tõhusalt, eeldusel et kõik tingimused on täidetud, sh on järgitud proportsionaalsuse põhimõtet.

Patentide valdkonnas peaks ühtse patendikohtu loomine veelgi hõlbustama ja lihtsustama patendiõiguste jõustamist.

Seoses võltsimise ja piraatlusega näeb komisjon selget vajadust jõupingutusi suurendada. 2016. aastal imporditi ELi võltsitud ja piraatkaupu 121 miljardi euro väärtuses, mis moodustab kuni 6,8 % ELi impordist (võrreldes 5 %-ga ELi impordist 2013. aastal)⁹⁰. See toob igal aastal kaasa müüginõudumise vähenemise 50 miljardi euro võrra ja 416 000 töökoha kadumise⁹¹. Samuti kujutab see endast suurt ohtu tarbijate tervisele, ohutusele ja turvalisusele (nt võltsitud näomaskid)⁹² ning sellel on negatiivne mõju keskkonnale⁹³.

Internetis on tekkinud uusi intellektuaalomandi õiguste rikkumise vorme, nagu ärisaladuste kübervargus (mis põhjustab ELis hinnanguliselt 60 miljardi euro ulatuses kahju⁹⁴), ebaseaduslik internetiprotokollipõhine televisioon (IPTV) ja muud ebaseadusliku (reaalaja) voogedastuse vormid. Need tekitavad suuri probleeme töötlevale ning loome- ja kultuuritööstusele, samuti spordisektorile.

Komisjon on andnud juba teada, et enne aasta lõppu jõustuvad uued õigusnormid, millega **täpsustatakse ja uuendatakse veebiplatvormide vastutust** ning kaotatakse tegurid, mis pärsivad seda, et veebiplatvormid asuks iseseisvalt kõrvaldama ebaseaduslikku sisu (kaubad ja teenused), mida nad vahendavad. Tulevase digiteenuste õigusakti paketi ettepaneku eesmärk on kehtestada digiteenuste jaoks ühtlustatud kohustused, mis oleks valdkonnakohased, siduvad ja proportsionaalsed ning millega kaasneks ka senisest tugevam järelevalveraamistik⁹⁵.

Lisaks tuleb **oluliselt suurendada õiguskaitseseasutuste suutlikkust**. Võltsimine ja piraatlus peavad saama rohkem tähelepanu. Komisjon kutsub liikmesriike ja nõukogu tungivalt üles lisama intellektuaalomandiga seotud kuritegevuse vastu võitlemise järgmise ELi poliitikatsükli – EMPACTi⁹⁶ prioriteetide hulka perioodiks 2022–2025. Komisjon kavatses tugevdada intellektuaalomandi õiguste jõustamist ELi tasandil, laiendades komisjoni volitusi ja kaasates ühtlasi Euroopa Pettustevastase Ameti (OLAF), et viimase tegevus ei piirduks vaid võltsitud kaupade ühtsele turule sisenemise takistamisega, vaid hõlmaks ka võitlust võltsitud kaupade ebaseadusliku tootmise vastu ELis⁹⁷. Komisjon julgustab ka sidusrühmi jätkama teabevahetust Europoliga, et veelgi parandada üldist ülevaadet ohtudest ja edendada tulemuslikku ja koordineeritud tegevust intellektuaalomandiga seotud kuritegevuse vastu.

⁸⁹ [Suunised intellektuaalomandi õiguste jõustamist käsitleva direktiivi 2004/48/EÜ teatavate aspektide kohta](#), COM(2017) 708 final, 29. november 2017.

⁹⁰ [Suundumused võltsitud ja piraatkaupadega kauplemisel](#), OECD ja EUIPO, 2019.

⁹¹ [Intellektuaalomandi õiguste rikkumist käsitlev aruanne](#), EUIPO, 2020: keskmised andmed aastate 2013–2017 kohta.

⁹² [Kvalitatiivne uuring võltsingute tõttu tarbijatele tulenevate ohtude kohta](#), EUIPO 2019.

⁹³ Vt Euroopa Pettustevastase Ameti abiga tehtud operatsioonid, nt 550 tonni ebaseaduslike või võltsitud pestitsiidide arestimine 2019. aastal operatsiooni „Silver Axe IV“ käigus (vt [pressiteade](#)).

⁹⁴ [Tööstusspionaaži ja ärisaladuste kübervarguse ulatus ja mõju](#), 2018.

⁹⁵ Vt ka 2. juunil 2020. aastal alustatud [avalik konsultatsioon](#) ja selle järeelmeetmed.

⁹⁶ [EMPACT – kuritegevusega seotud ohte käsitlev valdkondadevaheline Euroopa platvorm](#).

⁹⁷ [Komisjoni teatis](#) „Pikaajaline tegevuskava ühtse turu normide paremaks rakendamiseks ja täitmise tagamiseks“, COM(2020) 94 final, lk 11–12, 10. märts 2020.

Komisjon toetab ka liikmesriikide tolliasutusi riskijuhtimise ja pettustevastaste meetmete parendamisel, eelkõige arendades välja ELi tasemel andmeanalüüsi võimekuse, parandades liikmesriikide varustatust tollikontrolli seadmetega ning tõhustades koostööd ELi sees ja partnerriikide tolliasutustega⁹⁸.

Komisjon tõhustab koostööd kõigi asjaosaliste – õiguste omanike, tarnijate, mitmesuguste vahendajate (nt veebiplatvormid, sotsiaalmeedia, reklaamitööstus, makseteenused, domeeninimede registripidajad/registrid ning transpordi- ja logistikaettevõtjad) ning riiklike täitevasutuste (sealhulgas haldusasutused, toll, politsei, turujärelevalveasutused ja prokuratuur) vahel, et piirata piraatlust ja võltsimist. Selleks loouakse **ELi võltsimisvastaste meetmete pakett**, mis põhineks muu hulgas mitmesuguste tööstusharusiseste algatuste raames välja töötatud tavadel ja põhimõtetel⁹⁹. Meetmepaketis selgitatakse rolle ja kohustusi ning määratakse kindlaks koostööviisid. Olulisel kohal on sealjuures asjakohaste andmete jagamine toodete ja kauplejate kohta, mis peab toimuma kooskõlas ELi andmekaitseõigusega, mistõttu võib olla selleks vaja anda täiendavaid suuniseid¹⁰⁰. Meetmepaketiga edendatakse ka uute tehnoloogiate, nagu pildituvastuse, tehisintellekti ja plokiahela kasutamist¹⁰¹. Vajaduse korral lisatakse meetmepaketile võrdlusalused, millega mõõta edusamme.

Tuginedes COVID-19ga seotud võltstoodete vastu võitlemiseks võetud ennetavate ja karistavate meetmete edule,¹⁰² edendab komisjon **kampaaniaid**, millega võidelda tarbijate jaoks kõige kahjulikumate võltsitud kaupade¹⁰³ turule sisenemise vastu.

Ärisaladuste kübervarguse majanduslikku mõju saaks märkimisväärselt vähendada, kui **edendada küberturvalisuse alast teadlikkust ja intellektuaalomandi oskuslikku haldamist**. Kooskõlas ELi julgeolekuliidu strateegia¹⁰⁴ küberjulgeolekuga seotud oskuste ja teadlikkuse suurendamise meetmetega töötab komisjon koos EUIPO liikmesriikide ja äriühingutega välja teadlikkuse suurendamise vahendid ja sihipärased suunised, millega parandada ELi ettevõtjate (ja eelkõige VKEde) vastupidavusvõimet ärisaladuste kübervarguse suhtes.

Intellektuaalomandi õiguste rikkumiste vastu võitlemiseks teeb komisjon järgmist:

- täpsustab ja uuendab digiteenuste õigusakti abil **digiteenuste ja eriti veebiplatvormide vastutust** (2020. aasta neljas kvartal);
- tugevdab OLAFi rolli võltsimise ja piraatluse vastases võitluses (2022);

⁹⁸ Vt [Tegevuskava, et viia tolliliit järgmisele tasemele](#), COM(2020) 581 final, 28. september 2020.

⁹⁹ Vt näiteks hiljuti avaldatud aruanded selle kohta, milline mõju on olnud [vastastikuse mõistmise memorandumil võltsitud kaupade müügi kohta internetis](#) ja [vastastikuse mõistmise memorandumil internetireklaami ja intellektuaalomandi õiguste kohta](#).

¹⁰⁰ EUIPO poolt hallatud [intellektuaalomandi jõustamise portaali](#) laiendamine võimaldaks tõhusamat andmevahetust kõigi asjaomaste osalejate vahel. Laiendamine võimaldaks lisada portaalile selliseid intellektuaalomandi vorme, mida see veel ei hõlma, nagu näiteks sordikaitset või geograafilisi tähiseid.

¹⁰¹ Vt näiteks [võltsimise vastane plokiahela maratoni foorum](#), millega püütakse luua ühist plokiahelataristut, millega kõik osapooled (vahendajad, õiguste omanikud ja õiguskaitseasutused) saavad ühineda ja mille vahendusel andmeid jagada, et kaitsta tarneahelaid võltsitud kaupade sissetungi eest.

¹⁰² Vt: [OLAF algatab juurdluse COVID-19ga seotud võltsitud toodete asjus](#). Vt ka [ülevaade](#) ebaseaduslikest tegevustest ja [COVID-19ga seotud pettused](#).

¹⁰³ Euroopa tarbijakeskused töötavad välja teabematerjali, mille abil parandada tarbijate teadlikkust võltsitud kaupadega seotud ohtudest. [Tarbijatele mõeldud nõuanded ja suunised](#) ning [Euroopa tarbijakeskuste aruanne võltsimise kohta](#).

¹⁰⁴ ELi julgeolekuliidu strateegia, COM(2020) 605 final (lk 25).

- **paneb kokku ELi võltsimisvastaste meetmete paketi**, millega kehtestatakse õiguste omanike, vahendajate ja õiguskaitseasutuste vahel ühistegevuse, koostöö ja andmete vahetuse põhimõtted (2022. aasta teine kvartal).

6. AUS MÄNG ÜLEILMSEL TASANDIL

Intellektuaalomandil on oluline roll kaubanduses ja investeringutes ning meie suhetes ELi mittekuuluvate riikidega. Intellektuaalomandimahukad tööstusharud moodustavad 93 % kogu ELi kaupade ekspordist muusse maailma¹⁰⁵. Aina rohkem riike üle kogu maailma kasutab intellektuaalomandit oma arengu ja riikliku konkurentsivõime ergutamiseks. Intellektuaalomandi kaitse poliitika muutub geopoliitiliselt olulisemaks¹⁰⁶.

Ülemaailmses konkurentsivõime saavutamiseks vajavad meie ettevõtted stabiilseid ja võrdseid tingimusi. Siiski on tõendeid¹⁰⁷ selle kohta, et meie ettevõtetel on kolmandates riikides suuri raskusi, sealhulgas puudulike intellektuaalomandi normide ja intellektuaalomandi õiguste vähetulemusliku jõustamise, sunniviisilise tehnosiirde ja muude ebaausate tavade tõttu, nagu ühiste teadusuuringute tulemustega seotud intellektuaalomandi omamise piirangud, väga ulatuslikud eksterritoriaalsed hagi esitamise keelud ja kübervargused.

Tänu oma suurele ühtsele turule on **ELil ainulaadne positsioon, et tegutseda intellektuaalomandi valdkonnas ülemaailmse standardite seadjana**. Seega jätkab EL võitlust stabiilse ja tulemusliku ülemaailmse intellektuaalomandi raamistiku nimel. Samal ajal peame end **paremini kaitsma intellektuaalomandi varguse**, spionaaži ja muude väljastpoolt ELi lähtuvate, kuid ELi turge mõjutavate omastamiskatsete eest. Samuti peaksid liikmesriigid pöörama erilist tähelepanu elutähtsa tehnoloogia jaoks vajaliku intellektuaalomandi tõhusale kaitsele, et tagada meie strateegiliste sektorite vastupidavus.

Selle saavutamiseks võtab komisjon järgmisi meetmeid:

Vabakaubanduslepingute läbirääkimistel jätkab komisjon püüdlusi leppida kokku intellektuaalomandi kaitse kõrgetes ja nõudlikes standardites, et tagada ELi ettevõtjatele võrdsed võimalused ja hoogustada majanduskasvu. Kehtivate vabakaubanduslepingute juures püüab komisjon saavutada intellektuaalomandit käsitlevate sätete täielikku rakendamist, sealhulgas vaidluste lahendamise mehhanismi ja vajaduse korral kaubanduseeskirjade jõustamise määruse sätete kaudu (kui määrus on üks kord ära muudetud).

Komisjon kasutab täiel määral ära **intellektuaalomandi alaseid dialooge** peamiste kaubanduspartneritega, nagu USA, Hiina, Korea Vabariik, Tai, Türgi ja Brasiilia, et edendada reforme, ning laiendab jätkuvalt oma *IP Key* programme, mille raames tehakse tehnilist koostööd Hiina, Kagu-Aasia ja Ladina-Ameerikaga.

Kuigi komisjon jätkab võrdsete võimaluste edendamist kogu maailmas, suurendab ta ühtlasi jõupingutusi, et kaitsta ELi ettevõtjaid ebaausate tavade eest. Komisjon kasutab mõjuhoovana **võltsimis- ja piraatlusjuhtumite jälgimise nimekirja**,¹⁰⁸ milles on loetletud kauplemiskohad ja teenuseosutajad, kes väidetavalt tegelevad võltsimisega ja piraatlusega, aitavad sellele kaasa või saavad sellest kasu, ning **kolmandate riikide aruannet**,¹⁰⁹ milles

¹⁰⁵ [Intellektuaalomandi õiguste rikkumist käsitlev aruanne](#), intellektuaalomandiga seotud õigusrikkumiste Euroopa vaatluskeskus, 2019.

¹⁰⁶ Vt näiteks [G7 riikide deklaratsioon](#), 2019.

¹⁰⁷ [Komisjoni aruanne](#) intellektuaalomandi õiguste kaitse ja jõustamise kohta kolmandates riikides, SWD(2019) 452 final/2.

¹⁰⁸ [SWD\(2018\)492](#).

¹⁰⁹ [SWD\(2019\)452](#).

tuuakse välja kolmandad riigid, kus intellektuaalomandi õiguste kaitse ja jõustamise olukord (internetis ja väljaspool seda) tekitab suurt muret. Nii jälgimisnimekirja kui ka aruannet ajakohastatakse korrapäraselt ning selle käigus jälgitakse tähelepanelikult tuvastatud puuduste kõrvaldamiseks võetavaid meetmeid.

Lisaks kutsus komisjon oma 2020. aasta märtsi suunistes välismaiste otseinvesteeringute ja Euroopa strateegiliste varade kaitse kohta kõiki ELi liikmesriike üles kasutama täiel määral ära oma **välisinvesteeringute taustauuringumehhanisme** ning neid liikmesriike, kelle praegu selline taustauuringumehhanism puudub, täieulatuslikku taustauuringumehhanismi looma, et asuda tegelema julgeoleku ja avaliku korra küsimustega, mis võivad tuleneda välismaistest otseinvesteeringutest, mis on seotud Euroopa Liidu elutähtsa intellektuaalomandiga¹¹⁰.

Komisjon näeb ka vajadust tagada, et kõik ELi mittekuuluvad riigid ja nende ettevõtted järgiksid reegleid, sealhulgas suhetes Euroopa teadusasutustega. Sel eesmärgil töötatakse välja **uued raamtingimused rahvusvaheliseks teaduskoostööks ELi mittekuuluvate riikide üksustega**. Nendega tagatakse õiglane ja moonutamata ülemaailmne innovatsioonikeskkond, mis põhineb võrdsetel võimalustel ja vastastikusel lugupidamisel, ning ühtlasi säilitatakse kõrged eetika- ja eelkõige teaduseetika standardid. Sellega seoses koostab komisjon suunised ELi ülikoolide ja kõrgharidusasutuste vastu suunatud välissekkumise kohta, et suurendada teadlikkust rahvusvahelise koostöö käigus aset leida võivatest intellektuaalomandi vargustest (2021).

Välispoliitika valdkonnas on komisjon koostöös kõrge esindaja ja liikmesriikidega valmis kasutama olemasolevaid piiravaid meetmeid, et võidelda erasektori ja valitsuste rahastatud **küberspionaaži** vastu, mille eesmärk on soetada tiptasemel Euroopa intellektuaalomandit¹¹¹.

On äärmiselt oluline, et **EL kõneleks ülemaailmsel foorumitel**, nagu Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsioon (WIPO), Maailma Kaubandusorganisatsioon (WTO), Rahvusvaheline Uute Taimesortide Kaitse Liit (UPOV), Maailma Terviseorganisatsioon (WHO) ning Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon (OECD), **jõuliselt ja üksmeelselt**. Komisjon teeb koostööd liikmesriikide ja muude sidusrühmadega, et töötada välja ülemaailmsed intellektuaalomandi kaitse standardid ja hoida neid jõus ning leida parimaid võimalikke lahendusi uutele probleemidele, nagu vajadus tagada COVID-19 vastases võitluses võrdne juurdepääs ravile, vaktsiinidele ja diagnostikale. Ka Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsioonis (WIPO) käiv arutelu tehisintellekti mõju üle intellektuaalomandile on Euroopa jaoks hea võimalus rääkida kaasa veel reeglite kujunemise faasis, arvestades selle debati võimalikku pikaajalist mõju maailmamajanduses toimuvale digiüleminekule.

Tootemarkide väärtuse kaitsmiseks kaalub komisjon **ELi ühinemist Singapuri kaubamärgiõiguse lepinguga**. Komisjon teeb koostööd rahvusvaheliste partneritega, et kaitsta WIPO mitmepoolse Lissaboni registri abil geograafilisi tähiseid kogu maailmas. Komisjon suurendab ka oma osalust ülemaailmsel internetifoorumitel tagamaks, et rahvusvaheline domeeninimede süsteem austaks täiel määral intellektuaalomandi õigusi, sealhulgas geograafilisi tähiseid, ning intellektuaalomandi kaitse kajastuks ajakohaselt põhimõtetes, millega reguleeritakse domeeninimeruumi ja domeeninime registreerijate kohta käivale teabele juurdepääsu (WHOIS-andmed). **Autoriõiguse** valdkonnas jätkab

¹¹⁰ [Komisjoni teatis](#) „Suunised liikmesriikidele seoses välismaiste otseinvesteeringute, kolmandatest riikidest kapitali vaba liikumise ja Euroopa strateegiliste varade kaitsega enne määruse (EL) 2019/452 (välismaiste otseinvesteeringute taustauuringute määrus) kohaldumist“ (2020/C 99 I/01). Näiteks isikukaitsevahendite või vaktsiinide tootmise tehnoloogia.

¹¹¹ [Nõukogu otsus \(CFSP\) 2020/1127](#).

komisjon aktiivset osalemist Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) läbirääkimistel, et jõuda kokkuleppele **ringhäälinguorganisatsioonidele** rahvusvahelist kaitset tagava uue lepingu üle. Samuti teeb komisjon tööd selle nimel, et EL ratifitseeriks **WIPO Pekingi lepingu** (mille EL allkirjastas 2013. aastal), millega antakse audiovisuaalsetele esitustele rahvusvaheline kaitse.

Komisjon jätkab Euroopa ettevõtete abistamist välismaal. Lisaks Hiinas, Kagu-Aasias ja Ladina-Ameerikas olemasolevatele, VKEdele mõeldud rahvusvaheliste intellektuaalomandi õiguste kasutajatugedele (IP SME Helpdesk)¹¹² käivitab komisjon uue VKEdele mõeldud intellektuaalomandi õiguste kasutajatoe, mis abistab Euroopa ettevõtteid Indias (2021. aasta alguses).

Samuti suurendab komisjon jõupingutusi, et pakkuda kvalifitseeritud **tehnilist abi arengumaadele**, aidates neil kasutada intellektuaalomandit parimal viisil ära majanduskasvu toetamiseks. Näiteks edendab komisjon Aafrika intellektuaalomandi tegevuskava raames intellektuaalomandi (sealhulgas geograafiliste tähiste¹¹³) loomist, kaitset ja haldamist selles maailmajaos¹¹⁴.

7. KOOSTÖÖ LIIKMESRIIKIDE JA SIDUSRÜHMADEGA

Komisjon loodab, et Euroopa Parlament ja nõukogu ning kõik sidusrühmad toetavad ja aitavad rakendada käesolevat tegevuskava ja selles sisalduvaid meetmeid.

Samuti kutsub nõukogu liikmesriike üles arendama kooskõlas käesolevas tegevuskavas sätestatud eesmärkidega oma **riiklikku intellektuaalomandipoliitikat ja -strateegiaid** ning seadma majanduse taastamiseks tehtavate jõupingutuste juures intellektuaalomandi õiguste kaitse ja jõustamine prioriteediks.

Kooskõlas komisjoni tulevikusuundade strateegilise analüüsi aruande¹¹⁵ ja tegevuskavaga elavdab komisjon arutelu kõigi asjaomaste tööstusharude osalejate vahel, et siduda intellektuaalomandipoliitika paremini ELi tööstuse muutuvate vajadustega. Selle saavutamiseks osaleb komisjon üritustel ja foorumitel, kus tööstuspoliitikat kujundatakse, pidades korrapäraseid arutelusid intellektuaalomandiga seotud küsimuste üle.

¹¹² [Rahvusvaheline VKEdele mõeldud intellektuaalomandi õiguste kasutajatugi.](#)

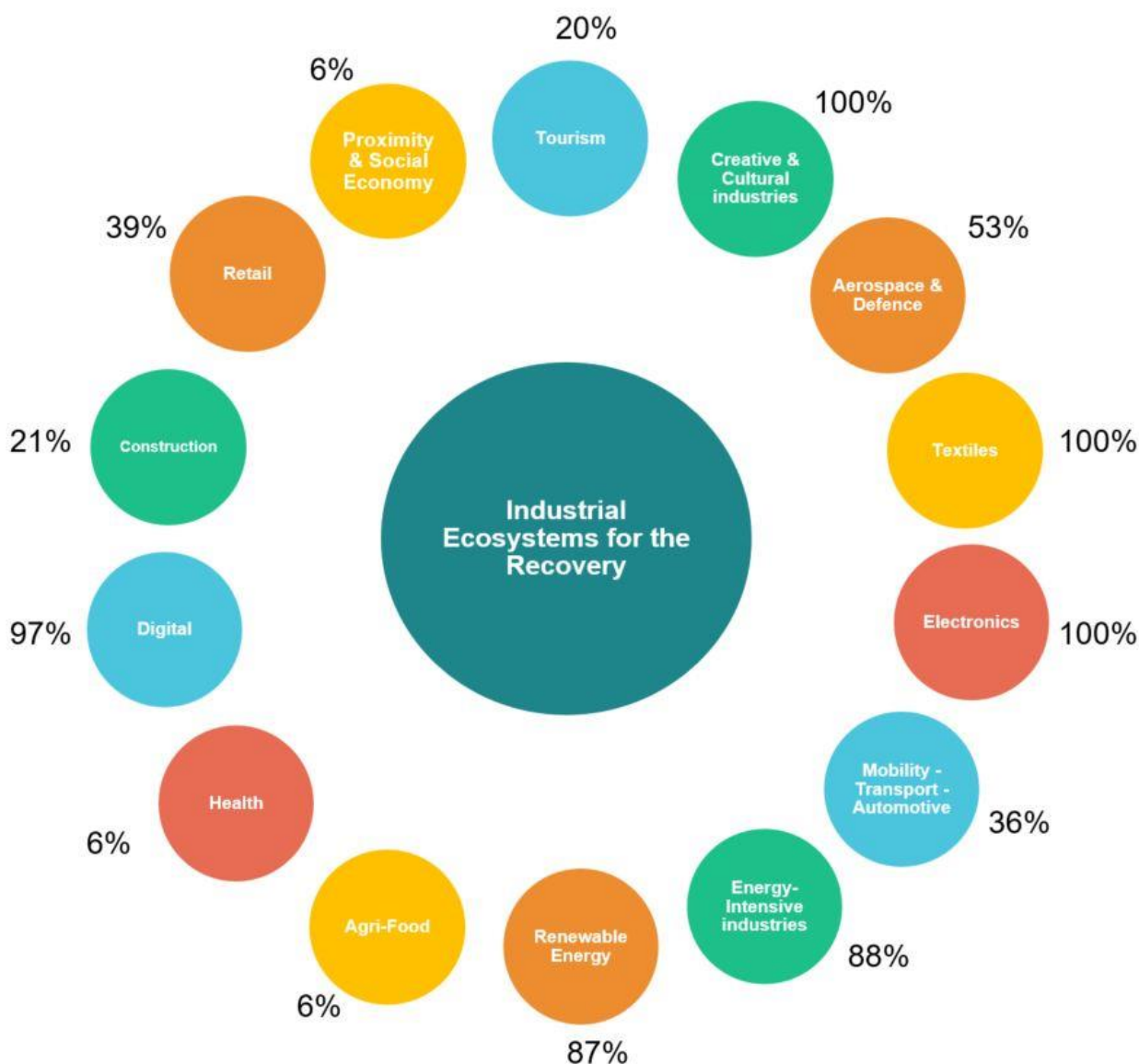
¹¹³ [Aafrika geograafiliste tähiste kontinentaalne strateegia 2018–2023.](#)

¹¹⁴ [Aafrika ja ELi partnerlus.](#)

¹¹⁵ [Tulevikusuundade strateegilise analüüsi 2020. aasta aruanne](#)

I LIIDE

INTELLEKTUAALOMANDIMAHUKATE VALDKONDADE PANUS TÖÖHÕIVESSE TÖÖSTUSHARUDE LÕIKES

Allikas: EUIPO ja Euroopa Komisjoni arvutused, mis põhinevad uuringul „Intellektuaalomandimahukad tööstusharud ja majandustulemused Euroopa Liidus“, EPO & EUIPO 2019

Joonis näitab intellektuaalomandimahukate valdkondade panust tööhõivesse igas tööstusharus. Näiteks ilmneb, et intellektuaalomandi panus tervishoiusektorisse on väga väike. See tuleb sellest, et farmaatsia- ja meditsiiniseadmete tööstus, mis on väga intellektuaalomandimahukad, annavad vaid 6 % tööhõivest, kuna teised sektorid, nagu haiglad ja arstiabi, ei hõlma eriti intellektuaalomandit.

Joonisel kajastub intellektuaalomandi õiguste omanikest ettevõtete panus ELi tööhõivesse. Sellisena kirjeldab see vaid osa intellektuaalomandi mõjust majandusele. See ei kajasta intellektuaalomandi õiguste laiemat mõju äriühingutele, kes ise ei pruugi omada intellektuaalomandit, vaid kasutavad oma toodetes või teenustes intellektuaalomandi õigustega kaitstud sisendeid (nt frantsiisivõtjad, tehnoloogialitsentsi omanikud, alltöövõtjad, majutus- või jaemüügisektor kultuuritööstuse toodete jagamisel).